

■ УДК 159.923.5

О. М. Харцій, доцент, кандидат психологічних наук, Харківська державна академія культури, м. Харків

С. В. Лубенець, доцент, кандидат технічних наук, Харківська державна академія культури, м. Харків

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРА

Визначено методи оптимізації підготовки менеджерів до управлінської діяльності, основні підходи в дослідженні креативного компонента особистості; виявлено фактори креативного потенціалу і його структурні елементи. З'ясовано, що взаємозв'язок усіх компонентів творчого процесу за оптимальних умов організації та управління закономірно забезпечує продуктивний результат навчання й самовиховання, що сприяє реалізації творчого потенціалу та самоактуалізації творчої індивідуальності особистості. Експериментально доведений вплив креативного потенціалу на ефективність управлінської діяльності.

Ключові слова: креативність, креативний компонент, креативний потенціал, ефективність управлінської діяльності.

Е. Н. Харций, доцент, кандидат психологических наук, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

С. В. Лубенец, доцент, кандидат технических наук, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРА

Определены пути оптимизации подготовки студентов-менеджеров к управленческой деятельности, основные подходы в исследовании креативного компонента личности; выявлены факторы креативного потенциала и его структурные элементы. Выяснено, что взаимосвязь всех компонентов творческого процесса при оптимальных условиях организации и управления закономерно обеспечивает продуктивный результат учебы и самовоспитания, что способствует реализации творческого потенциала и актуализации творческой индивидуальности личности. Экспериментально доказано влияние креативного потенциала на эффективность управленческой деятельности.

Ключевые слова: креативность, креативный компонент, креативный потенциал, эффективность управленческой деятельности.

O. M. Khartsii, Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

S. V. Lubenets, Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

SOCIAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF TRAINING MANAGERS

The ways of optimization of training the students for the managerial activities and the basic approaches to the study of the creative component of a personality are specified. The factors of the creative potential and its structural elements are revealed. It is found that the interrelation of all the components of the creative process on optimal conditions of organization and management provides a productive result of training and self-education, which contributes to feasibility and updating the creative personality of an individual. The influence of the creative potential on the effectiveness of management activities is experimentally proved.

Key words: creativity, creative component, creative potential, the effectiveness of management activities.

Постановка проблеми. Одним з головних питань у системі заходів реалізації економічної реформи є питання розвитку ділової активності молоді, формування якостей креативної особистості, підготовка молодих людей до ефективного, творчого управління. Вирішенню цієї проблеми присвячена стаття.

Актуальність статті. Тематика статті має особливу актуальність, оскільки необхідно формувати та розвивати особливі здібності в молоді, здатної до гнучкої адаптації в динамічно змінюваному світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні соціально-економічні відносини в Україні потребують суттєвих змін у підготовці майбутніх менеджерів, запровадження таких форм навчання, які б сприяли особистісному та професійному саморозвиткові, самовдосконаленню, формуванню навичок творчого вирішення будь-яких управлінських завдань. На етапі перетворення суспільства виникає питання про необхідність створення певних умов для виховання творчої особистості. Тому творчий підхід в освітньому процесі є надзвичайно важливим.

Особливе значення надається вивченню психологічного забезпечення управлінської діяльності та ролі і якостей менеджера, котрий цю діяльність організовує. Загальні аспекти проблеми ролі особистості керівника досліджували такі вчені: О. В. Морозов, Г. Н. Щокін, В. М. Шепель, Дж. Ягер та ін. Немало досліджень присвячено вивченню управлінських якостей (Л. М. Карамушка, Р. Л. Кричевський, Л. Д. Кудряшова, В. І. Лебедев, Л. Е. Орбан-Лембрик, Л. І. Уманський, Ю. М. Швалб, В. В. Шпалінський та ін.). Складові креативного потенціалу висвітлювали Д. Б. Богоявленська, Е. де Боно, Н. В. Кузьміна, О. М. Матюшкін, В. О. Моляко, В. Д. Шадриков та ін.

Мета статті — виявити методи підготовки молоді до ефективного творчого управління, сформувати й розвинути творчі здібності особистості студентів.

Для досягнення мети необхідно виконати такі завдання:

- виявити якості, спрямовані на ефективну діяльність;
- розробити методи формування креативного підходу до діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі здійснених досліджень особистісних якостей і творчих задатків студентів-менеджерів постала необхідність створення образу ефективного сучасного керівника, визначення його якостей і здібностей.

Одна з важливих проблем теорії і практики вищої школи — формування самостійного, творчого (евристичного) мислення в студентів.

Особливе значення ця проблема має для ВНЗ, які здійснюють підготовку фахівців, котрі безпосередньо працюють з людьми. У цій сфері необхідним є не тільки творче використання знань і вмінь, але й творчий підхід до спілкування, ефективного управління.

Перший і необхідний ступінь творчого мислення — це самостійне мислення, самостійний підхід людини до вирішення різноманітних розумових і практичних завдань. Виробити таку самостійність у школярів, студентів — одне з найважливіших завдань батьків, школи, ВНЗ. Природним результатом розвитку самостійного мислення є мислення евристичне, творче.

Як зазначають дослідники, творче мислення характеризується не тільки і навіть не стільки обсягом здобутих знань, скільки структурою розумового процесу, складністю і результативністю розумових операцій.

Стимулювання здібностей студентів до евристичного опанування навчального матеріалу — одне з найважливіших навчально-виховних завдань ВНЗ.

Творче мислення потребує творчого навчання і виховання. Найефективніший метод формування евристичного складу мислення в студентів — раціональне використання елементів проблемно-пошукового навчання в усіх формах навчальної роботи ВНЗ: лекціях, семінарах, практичних заняттях, лабораторних практикумах, практиці за фахом, курсових і дипломних роботах, у діяльності студентських наукових гуртків тощо [2].

Креативність у менеджменті допомагає знаходити ефективні способи поведінки в нових ситуаціях, долати стереотипність мислення та поведінки у звичних ситуаціях, створювати в них нові, оригінальні рішення. Сучасний керівник організації повинен виявляти якості креативної людини: оригінальність мислення, точність, швидкість, багатую яву, впевненість у собі.

Прогрес науки і техніки актуалізує нові вимоги до сучасної людини. Під впливом соціальних умов, що змінюються, середня і вища школи змушені переглядати свої цільові настанови. Сучасне суспільство вже не задовольняє фахівця, котрий здобув достатньо знань, але вміє працювати тільки за зразком. Однією з головних цінностей людини стає творча активність особистості.

Орієнтація на це найважливіше завдання вищої школи потребує перегляду методів навчання і позиції студента в навчальному процесі.

Пояснювальне навчання, широко застосовуване нині у вищій школі, має багато незаперечних переваг. Однак у контексті нових вимог життя пояснювальне навчання має й істотні недоліки, один з яких полягає в тому, що воно не сприяє розвитку творчого мислення учнів.

Як зазначалося, центральне завдання середньої і вищої шкіл у сучасних умовах — це підготовка творчо активної особистості. Але пояснювальне навчання використовує методи, що потребують від учнів винятково відтворюючого мислення.

З психологічної точки зору, мислення людини можна поділити на два види: репродуктивне (відтворююче) і продуктивне (творче). При репродуктивному мисленні людина здобуває готові знання — уся психічна робота спрямована на те, щоб повторити, відтворити знання.

Творче мислення не отримує знання в готовій формі — людина самостійно здобуває знання і застосовує їх для вирішення практичних і пізнавальних завдань.

Не слід протиставляти відтворююче мислення творчому — вони тісно пов'язані. Навчання може стимулювати визначений вид мислення. Якщо у вчн переважає тільки пояснювальне навчання, то, безсумнівно, він випускатиме фахівців споглядального типу, котрі вміють відтворювати наукові істини, але неефективні в ситуаціях, що потребують креативного мислення, не вміють самостійно здобувати знання і творчо ставитися до обраної справи. Такі фахівці потребують рецептів для вирішення будь-якої ситуації; вони прагнуть отримати вказівки, підказки і зовсім не здатні мислити самостійно.

Ефективна трудова діяльність, до якої готують студентів, ґрунтується на самостійному мисленні та творчому підході до будь-якої ситуації.

Споглядальний тип навчального процесу суперечить потребам сучасної професійної практики. Розвинути творче мислення студентів неможливо, якщо протягом навчання сприяти їх переважно відтворюючій чи виконавській діяльності і надавати знання в готовому вигляді.

Саме тому як у середній, так і у вищій школі дедалі важливіше місце посідає новий тип навчального процесу — проблемне навчання.

На відміну від пояснювального навчання, де головна увага приділяється інформаційному повідомленню знань, у проблемному навчанні акцентується на організації самостійного здобуття знань учнями. Студент повинен під керівництвом викладача сам їх відкрити. Проблемне навчання розвиває в студента пізнавальну самостійність і творчий підхід до справи, ставить його в нову позицію: майбутній фахівець у навчальному процесі — першовідкривач істини. Проблемне навчання навчає студента мислити [5].

На основі аналізу ролі творчої особистості в управлінській діяльності ми виявили взаємозв'язок між креативним потенціалом менеджера й ефективністю діяльності організації.

Особливу увагу приділено розкриттю особистісних якостей креативного керівника, аналізу форм та методів ефективного впливу на підлеглих.

Здійснений аналіз феномену креативного потенціалу менеджера потребує повнішого розкриття його змісту на експериментальному матеріалі. За результатами теоретичного аналізу визначено вихідні позиції для створення методичної бази діагностування рівнів сформованості креативного потенціалу менеджерів та окреслено психологічні чинники, що сприяють розвитку креативного потенціалу.

Отже, можна підсумувати, що студенти із розвинутим творчим мисленням:

- відповідаючи на запитання (усно чи письмово), ґрунтуються не тільки на чужих, але й на власних умовиводах, наводять докази, доходять висновків;
- критично ставляться до чужих думок, наполягають на переконливому аргументуванні кожного висловленого положення;
- швидко орієнтуються у відповідях на запитання, яку сформульовані в нових варіантах, прагнуть оригінально відповісти;
- здатні до дослідницької роботи.

До загальних способів стимуляції творчої активності належать:

1) забезпечення сприятливої атмосфери; доброзичливість учителя, передусім відмова від висловлення оцінок і критики студента;

2) збагачення навколишнього середовища найрізноманітнішими новими для студентів предметами і стимулами з метою розвитку допитливості;

3) заохочення висловлювання оригінальних ідей;

4) забезпечення можливостей для вправ і практики;

5) використання особистого прикладу творчого підходу до вирішення проблем;

6) надання студентам можливості активно ставити запитання.

Поряд із розвиваючими вправами під час дослідження проведено ділові ігри і тренінгові вправи, спрямовані на досягнення таких цілей.

1. Формування єдиної мети в усіх членів колективу.
2. Створення команди.
3. Використання розумної мотивації.
4. Делегування повноважень з урахуванням здібностей і типів темпераменту.
5. Розміщення людей на спільні роботи на основі психологічної сумісності, зважаючи на інтереси.
6. Створення сприятливого морального клімату в колективі.
7. Підвищення значимості кожного члена колективу, надання можливості реалізації талантів.
8. Використання індивідуального підходу (орієнтація на конкретну людину).
9. Використання ефективних форм впливу, вдосконалення методів комунікабельності.
10. Формування організаційної культури й етики ділового спілкування.

Отже, можна дійти висновку про те, що розроблена нами розвивальна програма з формування креативного потенціалу в майбутніх менеджерів, яка використовувалася в експериментальній групі, сприяла підвищенню рівня психологічної підготовки майбутніх менеджерів з означеної проблеми.

Проведення таких вправ свідчить про значну ефективність тренінгового виду занять для формування необхідних майбутнім спеціалістам практичних комунікативних умінь, розвитку пізнавальних інтересів і творчого підходу до справи.

У подальшому планується розширити розвивальну програму й апробувати її в різних вищих навчальних закладах.

Висновки 1. Сформульовані соціально-педагогічні умови розвитку креативного ставлення молоді до діяльності необхідно застосовувати в освітньому процесі. 2. Запропоновані заходи формування творчої особистості надають можливості здійснювати психологічно грамотну підготовку майбутніх менеджерів. 3. У процесі роботи виявлено необхідність використання провідних освітніх технологій і методик підготовки майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Бандурка А. М. Психологія управління / А. М. Бандурка, С. П. Бочарова, Е. В. Землянская — Харьков — Симферополь : «Фортуна-пресс» — «Реноме», 2003. — 338 с.
2. Карамушка Л. М. Психологія освітнього менеджменту / Л. М. Карамушка. — Київ : Либідь, 2004. — 424 с.
3. Коломінський Н. Л. Психологія менеджменту в освіті (Соціально-психологічний аспект) / Н. Л. Коломінський. — Київ : МАУП, 2000. — 286 с.

4. Лукичева Л. И. Управление персоналом : учеб. пособ. / Л. И. Лукичева. — М. : Омега-Л, 2004. — 264 с.

References

1. Bandurka A. M. Psikhologiya upravleniya / A. M. Bandurka. S. P. Bocharova. E. V. Zemlyanskaya — Kharkov — Simferopol : «Fortuna-press» — «Re-nome». 2003. — 338 s.
2. Karamushka L. M. Psikhologhiia osvithnoho menedzhmentu / L. M. Karamushka. — Kyiv : Lybid, 2004. — 424 s.
3. Kolomynskiy N. L. Psikhologhiia menedzhmentu v osviti (Sotsialno-psykholohichnyi aspekt) / N. L. Kolomynskiy. — Kyiv : MAUP, 2000. — 286 s.
4. Lukicheva L. I. Upravleniye personalom : ucheb. posob. / L. I. Lukicheva. — M. : Omega-L. 2004. — 264 s.

■ UDC 159.923.5

O. M. Khartsii, Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

S. V. Lubenets, Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

SOCIAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF TRAINING MANAGERS

The aim. The article is concerned with searching the ways of training future managers of an organization as well as the formation and development of the creative approach in management for the students in the process of their professional training.

Research methodology. The basic approaches to the study of the creative component of a personality are used.

Results. The ways of optimization of training the students for the managerial activities are specified. The factors of the creative potential and its structural elements are revealed. It is found that the interrelation of all the components of the creative process on optimal conditions of organization and management provides a productive result of training and self-education. It contributes to feasibility and updating the creative personality of an individual. The influence of the creative potential on the effectiveness of management activities is experimentally proved.

Novelty. Grounded knowledge in managerial activities helps the future managers acquire competency of psychological forms and facilities of forming the creative attitude towards administrative activities. The conformity in the law of influence of creative approach with the efficiency of administrative activities has been formulated.

The practical significance. Formulated social and pedagogical conditions of the development of creativity in relation to the young people should be used in educational practices.

Key words: creativity, creative component, creative potential, the effectiveness of management activities.

Надійшла до редколегії 15.02.2016 р.